

УДК 378.147

DOI 10.31652/2415-7872-2019-58-74-81

ПЕДАГОГІЧНІ ПІДХОДИ У ФОРМУВАННІ КОНФЛІКТОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ ТЕХНІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

О. В. Гречановська

У статті розглянуто процес формування конфліктологічної культури в майбутніх фахівців технічних спеціальностей в умовах професійної підготовки з позиції системного, діяльнісного, культурологічно-творчого та компетентісного підходів. Розкрито сутність запропонованих педагогічних підходів крізь призму робіт закордонних та вітчизняних науковців. Автор розглядає педагогічні підходи в відповідній ієрархії, що сприятиме їх ефективності в освітньому процесі. Запропоновано підходи представлені у вигляді трикутника ієрархії педагогічних підходів конфліктологічної культури в майбутніх фахівців технічних спеціальностей, подається трактування цих підходів, визначено їхню роль у формуванні конфліктологічної культури в процесі вивчення гуманітарних дисциплін.

Ключові слова: конфліктологічна культура, педагогічні підходи, системний підхід, діяльнісний підхід, культурологічно-творчий підхід, компетентістний підхід.

PEDAGOGICAL APPROACHES IN FORMING OF CONFLICTOLOGICAL CULTURE OF FUTURE SPECIALISTS OF TECHNICAL SPECIALTIES

O. Hrechanovska

The article examines the process of formation of conflictological culture among future specialists of technical specialties in conditions of professional training from the point of view of system, activity, culturological-creative and competent approaches. The essence of the proposed pedagogical approaches is revealed through the prism of work of foreign and domestic scientists. The author considers pedagogical approaches in the appropriate hierarchy, which will promote their effectiveness in the educational process. Pedagogical approaches are represented in the form of a triangle of the hierarchy of pedagogical approaches of conflictological culture in future specialists of technical specialties. The system approach is based on the role of which is to systematize the supply of humanitarian knowledge during professional training as a holistic system. The next pedagogical approach in the formation of conflictological culture is an activity approach, which involves: – the skills of applying the knowledge in practice; – orientation on the selectivity of knowledge taking into account the specifics of professional activity; – directing the graduate to – creating the conditions for motivation to study and the ability to self-assess. Culturological approach is responsible for culturological space in the student's educational environment; creative direction in the study of a professional specialty in the direction of cultural knowledge. Competent approach is the pinnacle of the pyramid, because with the help of system and activity approaches, the formation of a number of professionally important competencies, which is the task of the methodology of the formation of conflict culture. The formation of the conflictological culture of future specialists in technical specialties requires clearly defined pedagogical approaches that will contribute to the educational process of higher education. The determined hierarchy of the proposed approaches (systemic, activity cultural-creative and competent) will help to effectively formulate conflict culture and its implementation in professional activities.

Key words: conflictological culture, pedagogical approaches, system approach, activity approach, culturological and creative approach, competency approach.

Стрімке зростання технічного прогресу зумовлює нові вимоги до формування фахівців інженерної сфери та вимагає не лише вузькоспеціалізованого фахівця, а й розширення меж свого професіоналізму, що буде проявлятися, крім професійних знань, у роботі з людьми. Важливим стає не лише засвоєння професійних компетентностей, а й розвиток особистості в цілому, що має спрямовуватися на культурно-професійну самоактуалізацію.

Значення вищої освіти полягає в підготовці студентської молоді до участі її в соціокультурній та професійній діяльності, формування її світогляду, розвитку системи цінностей та ідеалів, що обумовлюють громадянську позицію кожного індивіда, його ставлення до світу й визначення свого місця в ньому. Діяльність людей у будь-якому суспільстві різноманітна, специфічна для різних професій і спеціальностей, тому для проектування змісту освіти необхідно знайти їх спільні компоненти, які підлягають засвоєнню не залежно від характеру майбутньої діяльності [16].

Інтеграційні процеси вищої освіти, упровадження інновацій у викладання дисциплін вимагають гуманізаційних засад у педагогічно-методологічних підходах в освітній процес технічних ЗВО. В Законі України «Про вищу освіту» (редакція від 25.07.2018, підстава 2443-VIII) зазначено, що «освітній процес – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої освіти і науки, що провадиться в закладі вищої освіти (науковій установі) через систему науково-методичних і педагогічних заходів та спрямована на передачу,

засвоєння, примноження і використання знань, умінь та інших компетентностей у осіб, які навчаються, а також на формування гармонійно розвиненої особистості» [9]. Маємо зауважити, що методологічною основою розвитку гармонійно розвиненої особистості в технічному закладі вищої освіти є формування конфліктологічної культури майбутніх інженерів, яка є складовою професійною компетентності та базується на гуманітарній основі навчального закладу.

Важливість методологічного підходу до формування конфліктологічної культури в майбутніх інженерів ми вбачаємо в сутності трактування вітчизняної освіти в Законі України «Про освіту» (2017), де зазначено, що освіта є основою інтелектуального, духовного, фізичного й культурного розвитку особистості, її успішної соціалізації, економічного добробуту, запорукою розвитку суспільства, об'єднаного спільними цінностями і культурою, та держави [10]. У Національній стратегії розвитку освіти України на період 2012–2021 рр. [14] стверджують про необхідність реформування системи освіти з позиції її олюднення й актуалізують цю проблему. У Концепції гуманітарного розвитку України на період до 2020 року [13] зазначено, що освіта України ґрунтується на культурно-історичних цінностях українського народу, його традиціях і духовності.

Новітні тенденції та реформації у вищій школі показали, що традиційна система навчання стає неефективною та недосконалою для формування фахівця інженерної сфери через: недостатність спілкування та взаємодії між студентом та викладачем; однотипність проведення занять; недостатній рівень самостійної підготовки студентів; застарілий підхід викладачів до викладання дисциплін; профанація вищої освіти на рівні держави та знецінення інженерної професії, що призводить до відсутності мотивації у студентів. Тому актуальною є проблема впровадження нових підходів до підготовки майбутніх інженерів, яка повинна включати в себе спеціальні, гуманітарні та фундаментальні дисципліни. Тенденції до зменшення годин, особливо гуманітарного напрямку в технічних ЗВО, призведе до дисбалансу у професійному становленні інженера як фахівця та особистості в цілому.

Процес формування конфліктологічної культури в майбутніх інженерів в умовах професійної підготовки з методологічної точки зору, ми вважаємо за необхідне розглядати з позиції системного, діяльнісного, культурологічно-творчого та компетентісного підходів.

В освіті, як і в іншій сфері життєдіяльності людини, усе складається з відповідних систем (навіть коли існує враження безсистемності), тому ми розглядаємо системний підхід як необхідний у формуванні конфліктологічної культури. Розкриття питань системного підходу в педагогіці розглядалися і розглядають багато вчених як на теренах вітчизняної науки, так і за кордоном (М.Neil, І. Білецький, О. Власенко, С. Гончаренко, Н. Дюшеєва, Т. Ільїна, А.Новиков, О. Отич, Ю. Шабанова, Г. Рогалева, В. Садовський, А. Чумаков та інші). Загальноприйнятим у педагогіці та психології є діяльнісний підхід, сутність якого розкривали у своїх дослідженнях Г. Атанов, В. Беликов, А. Брушлинський, В.Краєвський, І. Лернер, А. Хуторський, С. Рубінштейн, Ю. Татур, Ю. Фокін, А. Вербицький, І. Зимня та інші.

Питаннями культурологічного підходу в освіті в різних її аспектах займалися ряд дослідників (Г. Балл, І. Балхарова, В. Воропаєва, В. Гура, І. Колмогорова, Л. Кормич, В. Багацький, М. Крилова, В. Медінцев, А. Погодина, В. Розин, Е. Фортунова, І. Шапошникова, М. Роганова, І. Ісаєв, О. Беляєв, Ю.Бойчук, В. Жабаков, І. Лисакова, Л. Сундеева та інші). Компетентісний підхід є доволі розповсюдженим у навчально-виховному процесі вищої освіти й питання цієї тематики висвітлено в роботах багатьох науковців у різних сферах життєдіяльності. Це обґрунтували в педагогічних концепціях та працях науковці Т. Durand, О. Андреев, В. Андрущенко, І. Бабин, В.Байденко, В. Болотов, Т. Десятов, О. Запєвалина, І. Зимня, Т. Іванова, Н. Кічук, С. Клепко, В. Луговий, О. Овчарук, В. Петрук, О. Пометун, І. Родигіна, В. Солодков, Ю. Фролов, В. Шадриков, С. Шишов та інші.

Метою статті є визначення педагогічних підходів та їх ієрархічна структура у формуванні конфліктологічної культури майбутніх фахівців технічних спеціальностей.

Сучасний інженер стає не просто фахівцем, що вирішує вузькі професійні завдання. Як керівник вищої чи середньої ланки, скажімо, на фірмі він змушений розв'язувати найрізноманітніші проблеми управління, що стосуються задоволення попиту споживачів при швидкій окупності й надійності ефекту від інвестицій, орієнтування на новітні технології та способи високопродуктивної діяльності виробничих і комерційних фірм [23], тому формування конфліктологічної культури є потребою часу та важливою складовою професійної компетентності.

Під час формування компетентностей і компетенцій охоплюється багато педагогічних підходів, але ми у своєму дослідженні акцентуємо увагу на ті, які вважаємо необхідними у формуванні конфліктологічної культури (системний, діяльнісний культурологічно-творчий, компетентісний підхід) і розглядаємо їх у відповідній ієрархії. Також ми вважаємо, що застосування їх поступово має доповнювати одне одного, що дасть позитивний результат.

1. *Системний підхід* у педагогіці спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різноманітних типів зв'язків та зведення їх в єдину теоретичну картину. Як систему,

можна розглядати будь-яку пізнавальну діяльність, а її складовими є сам суб'єкт пізнання (особистість), процес пізнання, продукт пізнання, мета пізнання, умови, в яких вона перебуває тощо [19, с. 8]

М. Нейл зазначав, що системний підхід в «технології» навчання є особливим методом дослідження, що застосовується для знаходження ефективних способів вивчення, планування та організації педагогічних ситуацій на практиці [1].

В українській науковій літературі системний підхід трактується як напрям у спеціальній методології науки, завданням якого є розробка методів дослідження й конструювання складних за організацією об'єктів як систем. Системний підхід у педагогіці спрямований на розкриття цілісності педагогічних об'єктів, виявлення в них різноманітних типів зв'язку та зведення їх у єдину теоретичну картину. У свою чергу, складові системи – підсистеми – можна розглядати як самостійні системи [7].

До основних принципів системного підходу відносять: *цілісність* (дає змогу розглядати одночасно систему як єдине ціле і водночас як підсистему для вищих рівнів); *ієрархічність будови* (наявність безлічі елементів, розташованих на основі підпорядкування елементів нижчого рівня елементам вищого рівня); *структуризація* (дає можливість аналізувати елементи системи і їхній взаємозв'язок у межах конкретної організаційної структури); *множинність* (використання кібернетичних, економічних та математичних моделей для опису окремих елементів і системи загалом); *системність* (властивість об'єкта володіти всіма ознаками системи) [15].

Ми розглядаємо системний підхід у методології формування конфліктологічної культури як систематизацію знань культурологічної та конфліктологічної спрямованості в ієрархії спеціалізованих знань та їх використання під час навчально-виховного процесу, як здобуття подальшого досвіду їх застосування в професійній діяльності. Така системність необхідна, оскільки їх несистематизоване подання призведе до нерозуміння важливості цих знань у структурі професійної підготовки, але теоретичні знання повинні бути підкріплені діями, тому в освітніх підходах у формуванні конфліктологічної культури ми виділяємо також діяльнісний підхід.

Діяльнісна теорія засвоєння соціального досвіду є найбільш розвиненою та такою, що відповідає потребам перебудови освітніх процесів [5, с. 48]. Діяльнісний підхід у навчанні передбачає відбір змісту навчальних предметів з опорою на врахування специфіки майбутньої професійної (виробничої) діяльності. Підхід характеризується виявленням особливостей процесів надбання студентами культурно-історичного досвіду, накопиченого людством, і його передачі, виробленими соціальною практикою, тобто засвоєння знань, умінь, навичок, видів та способів діяльності. Відбір освітнього матеріалу має відповідати критерію повноти і системності видів діяльності, необхідних для кваліфікаційної компетентності [22]

2. *Діяльнісний підхід* прослідковує тісний зв'язок навчання та дій, тобто, у нашому дослідженні це зв'язок систематичного та діяльнісного підходів.

Сутність діяльнісного підходу до навчання розглядає також І. Зимня, яка вважає, що засвоєння знань відбувається одночасно з засвоєнням способу дій. Відповідно «знати» – означає здійснювати певну діяльність, пов'язану з цими знаннями. Таким чином, знання стають не метою навчання, а його засобом [11, с.24–26].

Ю. Татур відзначає, що узагальненим результатом професійної освіти має стати готовність випускника до соціальної та професійної діяльності, бо тільки через власну активну діяльність людина здатна розвиватися [21].

Людська діяльність, узята в цілому, у повноті своїх видів і форм, породила культуру, вилилася в культуру, сама стала культурою – тим середовищем, яке зрощує й живить особистість. Подібна оцінка ролі діяльності й, зокрема праці, вперше була здійснена в рамках німецької класичної філософії. Вона була засвоєна марксизмом, її дотримуються й сучасні вітчизняні гуманітарні науки, особливо педагогіка та психологія, предметом яких у тому або іншому аспекті виступає діяльність [6].

В особистісно зорієнтованій педагогіці діяльнісний підхід може застосовуватись у сенсі особистісної адаптації теоретичних знань і вироблення на основі цього індивідуального стилю професійної творчої поведінки. Особистісно діяльнісна парадигма розвитку професійної освіти передбачає інтеграцію особистісних показників і професійної готовності у процесі навчання майбутніх педагогів. У діяльнісному підході фахівцю доводиться виконувати різні за складністю і структурою професійні функції [8].

У формуванні конфліктологічної культури діяльнісний підхід є професійно-творчим спрямуванням, за допомогою якого формуються навички та вміння складових конфліктологічної культури на базі здобутих знань. Основною метою підходу є проектування та організація навчально-виховного процесу таким чином, щоб провідним значенням була дія та формування способу дій, які відображають або імітують професійні ситуації, тобто вміння за допомогою культурологічних знань здійснювати позаконфліктні дії. Діяльнісний підхід у методології конфліктологічної культури дасть змогу мотивувати знання, пов'язані з гуманітарно-культурологічним напрямком, навчати студентів самостійно приймати рішення та оцінювати ситуацію, формувати в собі здатність самоконтролю в будь-якій ситуації, сприяти установці на творчість. Діяльнісний

підхід є важливим також тому, що практичного застосування знанням з гуманітарних дисциплін студенти технічних ЗВО взагалі не бачать та не розуміють їх суті, адже одні знання не є самодостатніми.

Проблема з якою стикається сьогодні вища технічна освіта можна назвати культурною кризою. Людину можна вважати тоді повноцінною особистістю, коли вона розвивається як особистість завдяки входженню в культуру як індивід.

3. *Культурологічний підхід* ми вважаємо як таким, що є не лише основою методології у формуванні конфліктологічної культури, а його впровадження має яскраво прослідковуватися впродовж усього періоду перебування молоді людини у вищому закладі освіти, тому викладач повинен працювати не лише над питанням як подати знання, а й для створення культурного середовища, в якому відбувається процес навчання. Гуманізація технічної освіти лежить в основі культурологічного підходу. Проблеми гуманізації технічної освіти, які висвітлюються все частіше в дослідженнях професійної сфери, в основному, зводяться до збільшення годин гуманітарних дисциплін, що швидше призводить до гуманітаризації навчання, а не до гуманізації та культурологічного розвитку студентів.

Розглядати культуру як систему моделей пропонують дослідники Г. Балл та В. Медінцев, розрізняючи при цьому моделі ідеальні, матеріальні та матеріалізовані, первинні та вторинні. Причому особа в цій системі може виступати як матеріальна модель, первинна або вторинна, залежно від того, у співвідношенні з якою моделлю вона розглядається [2]. На нашу думку, цей підхід є доцільним у розгляді особистості студента технічного ЗВО.

Освічена людина – це не тільки фахівець і не тільки особистість, як відзначає в своїх дослідженнях В. Розін, а саме людина культурна й підготовлена до життя, до змін способу життя, до зміни своїх уявлень, світогляду, світовідчуття. Автор також зауважує, що освічена людина є культурною в тому сенсі, що приймає та розуміє інші культури і цінності не тільки з позиції власно незалежності, а й чужої [17, с. 46]. Ми погоджуємося з автором в тому, що інкультурація студентів до своєї та інших культур – є одним із важливих завдань культурологічного підходу в сучасному освітньому просторі.

Сутність культурологічного підходу у своїх дослідженнях розкриває Ю. Бойчук, який убачає вивчення світу людини в контексті її культурного існування, в аспекті того, чим світ є для людини, яким сенсом він для неї наповнений. Це вивчення культурного наповнення реальності, наявних культурних програм. Культурологічний підхід зумовлений об'єктивним зв'язком людини з культурою як системою цінностей [4, с. 121–125].

Культурологічний підхід як конкретно-наукова методологія пізнання й перетворення педагогічної реальності має три взаємопов'язані аспекти дії, які презентує І. Ісаєва:

- аксіологічний аспект культурологічного підходу обумовлений тим, що кожному виду людської діяльності як цілеспрямованій, мотивованій, культурно організованій, властиві свої підстави, оцінки, критерії (цілі, норми, стандарт тощо) та способи оцінювання;
- технологічний аспект культурологічного підходу пов'язаний із розумінням культури як специфічного способу людської діяльності;
- особово-творчий аспект культурологічного підходу обумовлений об'єктивним зв'язком індивіда і культури. Індивід є носієм культури, тому, безперечно, особово-творчого аспекту культурологічного підходу освоєння культури слід розуміти як проблему зміни самої людини, її становлення як творчої особистості [12]. Нам імпонує такий підхід науковця, адже він чітко розкриває аспекти, які необхідні при впровадженні культурологічного підходу під час формування конфліктологічної культури.

У впровадженні культурологічного підходу під час формування конфліктологічної культури значну увагу приділяємо спрямуванню молоді до розуміння національних традицій та культури, що не є порівнянням щодо інших культур, а несуть культурний розвиток та вміння його правильного застосування в професійній сфері; здатність особистості до культурного саморозвитку та культурної реалізації; творчий розвиток майбутнього інженера, який базується на культурно-технічних надбаннях суспільства; доступність та культурологічна спрямованість гуманітарних знань, відповідність їх фаховій спрямованості; вдосконалення педагогічних методологій для перетворення професійних знань студентів у професійно-культурологічні та надати навички їх реалізації на практиці. Цей підхід є базовим і, на нашу думку, на основі цього підходу будується методологія формування конфліктологічної культури.

4. Методологія формування конфліктологічної культури не може бути повною без застосування *компетентнісного підходу*. Зв'язок діяльнісного та компетентнісного підходів прослідковується у працях І. Бега [3], який указує на те, що лише педагогіка розвитку, що базується на особистісно орієнтованому й діяльнісному підходах здатна забезпечити формування компетентності вищого рівня. Автор також доводить, що це положення сформовано на основі узгодження ідей діяльнісного та особистісно орієнтованого підходів з цілями й завданнями компетентнісного підходу на засадах логічної доповнюваності. Діяльнісний підхід упритул наближається до ідеї компетентнісного підходу в межах тих компетентностей, які забезпечуються навчальними знаннями теоретичного рівня, коли те чи інше знання

втримує внутрішні відношення, зв'язки, закономірності, властиві певному об'єкту чи явищу. І. Бех порівнює діяльнісний та компетентістний підхід, де визначає, що суттєва відмінність цих підходів міститься в рівні кінцевої мети, та вважає, якщо метою діяльнісного підходу є перетворення того, хто навчається, у суб'єкта навчання, то компетентістний підхід повинен забезпечити несуперечливу трансформацію суб'єкта учіння в суб'єкта розвиненої суспільної практики, точніше, у суб'єкта практичної діяльності як цілеспрямованого перетворення дійсності. Також науковець зазначає, що якщо за діяльнісного підходу фрагменти практики слугували засобом формування знань і переконань, то за компетентістного підходу навчальні надбання стають засобом досягнення цілі формування людини досвідченої.

У тлумаченні компетентістного підходу, запропонованого Г. Селевко, також виявляється практична орієнтованість. Він дає визначення компетентістного підходу через образ випускника, що володіє компетенціями, які, в свою чергу, означають те, що він може робити, яким способом діяльності оволодів, до чого готовий [18], що дає нам підтвердження зв'язку педагогічних підходів.

Підтвердження необхідності формування конфліктологічної культури та важливість компетентістного підходу ми бачимо в підходах О. Субетто, який вважає, що у своїх цільових установках компетентістний підхід не може мотивуватися принципом ринкового фундаменталізму й базуватися на інтересах глобалізації ринку освіти і праці, оскільки ця тенденція з позиції онтології людства призводить до «відриву» від ціннісних засад рідної культури, формує «неокошівників» і, фактично, прискорює процес відчуження людини від природи, її подальше просування до екологічної загибелі. Онтологія компетентістного підходу в ХХІ ст. є «людинорозмірна», ноосферна онтологія, у якій людина здобуває «розмірність» ноосферної (космопланетарної) людини, здатної виконати Місію Відповідальності за все Живе на Землі, за управління соціоприродною (соціобіосферною) еволюцією. Автор також розглядає додатковість компетентістного до культуроцентричного, знаннесоцентричного, системодіяльнісного підходів, причому науковець вважає всеосяжним саме культуроцентричний підхід [20, с.21-23]. Ми також погоджуємося з думкою автора, де він, аргументуючи свою точку зору, зазначає обмеженість компетентістного підходу, який не може відобразити багатство внутрішнього світу людини, не охоплює собою формування культури особистості як якісної цілісності. Тому його застосування може дати ефект лише на базі ноосферного й культуроцентричного підходів до змісту освіти.

У методології формування конфліктологічної культури ми розглядаємо компетентістний підхід як базову вершину до професійного становлення майбутнього інженера, що дасть змогу ефективної взаємодії між викладачем та студентом у формуванні необхідних компетенцій на основі конфліктологічної культури як складової професійної компетентності. Для вдосконалення, розвитку та самореалізації студента потрібен взаємозв'язок усіх підходів, а для ефективності їх застосування в методології формування конфліктологічної культури – у визначеному порядку. Компетентістний підхід є важливим для формування професійних компетентностей, але без застосування інших педагогічних підходів сформувати конфліктологічну культуру ми вважаємо не можливим.

Отже, проаналізувавши педагогічні підходи до формування конфліктологічної культури в майбутніх інженерів, ми виявили важливість ієрархії та взаємозв'язку цих підходів. Без чіткої послідовності в застосуванні педагогічних підходів у методології формування конфліктологічної культури ми не отримаємо бажаної результативності. Ієрархія взаємозв'язку представлена на рисунку 1.

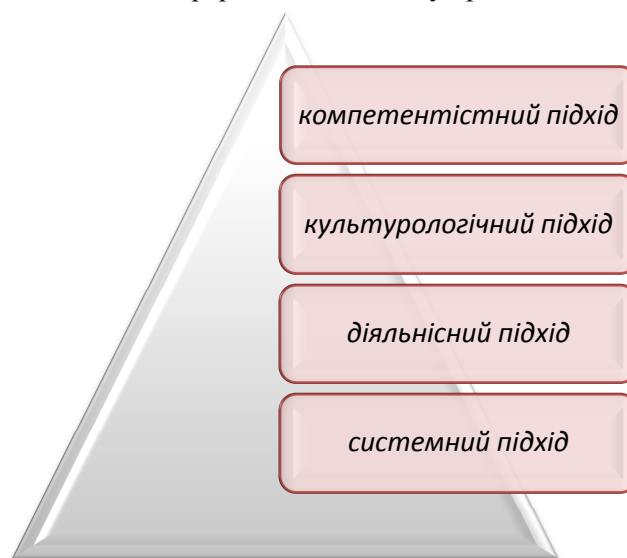

Рис. 1. Трикутник ієрархії педагогічних підходів конфліктологічної культури в майбутніх фахівців технічних спеціальностей.

В основі лежить *системний підхід*, роль якого – систематизувати подачу гуманітарних знань під час професійної підготовки як цілісної системи;

- надати можливість студенту відчути себе цілісною особистістю, яка поєднує в собі професійні знання та вміння й навички конфліктологічної культури, і є суб'єктом цього процесу;
- планувати та організовувати навчально-виховний процес таким чином, щоб теоретичні знання системно та гармонічно поєднувалися з практичним досвідом.

Наступним педагогічним підходом у формування конфліктологічної культури ми розглядаємо *діяльнісний підхід*, який передбачає:

- навички застосування отриманих знань на практиці;
- орієнтування на вибірковості знань з врахуванням специфіки професійної діяльності;
- спрямування випускника до професійної діяльності з урахуванням культурологічної складової та творчого підходу до вирішення питань;
- проектування та впровадження навчальної діяльності та здобуття навичок через дію, а не лише в засвоєнні знань;
- створення умов для мотивації до навчання та здатність до самооцінки.

Культурологічний підхід відповідає за культурологічний простір у навчальному середовищі студента; творче спрямування в дослідженні професійного фаху в руслі культурологічного знання; підхід, на який опираються всі педагогічні підходи; безперервний культурний саморозвиток; перетворення суто професійних знань на культурно-професійні та вміння використання їх на практиці; безконфліктне існування та міжособистісне спілкування в професійному середовищі.

Компетентістний підхід ми презентуємо як вершину піраміди, оскільки за допомогою системного та діяльнісного підходів ми можемо формувати низку професійно важливих компетентностей, що є завданням методології формування конфліктологічної культури. Цей підхід розглядає:

- уміння застосування знань гуманітарного циклу для удосконалення професійної компетентності;
- розвиток навичок самоосвіти, самореалізації, самовдосконалення;
- гуманітарного розуміння та підхід до інженерної професії;
- уміння застосовувати психологічно-стійкі якості в професійній діяльності;
- здатність прогнозування та передбачення ситуацій в професійній діяльності.

Висновок. Отже, формування конфліктологічної культури майбутніх фахівців технічних спеціальностей потребує чітко визначених педагогічних підходів, які будуть сприяти освітньому процесу вищої школи. Визначена нами ієрархія запропонованих підходів (системного, діяльнісного культурологічно-творчого та компетентістного) допоможе ефективному формуванню конфліктологічної культури та її реалізації в професійній діяльності. Також така ієрархія визначених педагогічних підходів дасть більш чіткий напрям та допоможе у плануванні навчального процесу, виборі форм та методів навчання. Конфліктологічна культура майбутніх фахівців технічних спеціальностей лише починає свій розвиток. Визначені нами педагогічні підходи є чітко структурованими, але, беручи їх за основу, можливі подальші дослідження та розробки, які завдяки трансформації будуть ефективнішими у формуванні конфліктологічної культури не лише майбутніх фахівців технічних спеціальностей, а й фахівців гуманітарного профілю та випускників загальноосвітніх навчальних закладів.

Література

1. Neil M.W. An operational and systems approach to research in educational technology // Aspects of educational technology, vol. 111, L, 1970.
2. Балл Г.О. Особистість як індивідуальний модус культури і як інтегративна якість особи / Г.О.Балл, В.О.Медінцев // Горизонти освіти. – 2011. – № 3. – С. 7–14.
3. Бех І.Д. Теоретико-прикладний сенс компетентісного підходу у педагогіці // Виховання і культура. – 2009. – № 1-2 (17-18). – С. 5-7.
4. Бойчук Ю. Д. Культурологічний і аксіологічний підходи до формування еколого-валеологічної культури студентів педагогічних навчальних закладів / Ю. Д. Бойчук // Вісник НТУУ "КПІ". – 2009. – № 3. – (Серія "Філософія. Психологія. Педагогіка"). – С. 121–125.
5. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе: контекстный подход / А.А. Вербицкий. – Москва : Высшая школа, 1991. – 206 с., с. 48.
6. Вульфсон Б.Л. Мировое образовательное пространство на рубеже веков [Текст] / Б. Л. Вульфсон. – М.: Изд-во Моск. психол.-социал. ин-та. – 2006. – 235 с.
7. Гончаренко С. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. – Київ : Либідь, 1997. – 376 с.
8. Дегтярьова Г. Особистісний та діяльнісний підходи у післядипломній освіті інженерно-педагогічних працівників / Галина Дегтярьова, Тетяна Якимович // Вісник Львівського університету. – 2005. – Вип. 19. Ч. 1. – с. 369-377.
9. Закон України «Про вищу освіту» / Організація освітнього процесу. ст.47 // [Ел. ресурс.]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>

10. Закон України «Про освіту» [Ел. ресурс.]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
11. Зимняя И. А. Ключевые компетентности как результативно-целевая основа компетентного подхода в образовании / И. А. Зимняя. – Москва, 2004., 24–26.
12. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя / Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / И. Ф. Исаев. – Москва : Издательский центр «Академия», 2002. – 208 с.
13. Концепція гуманітарного розвитку України Проект від 14.03.2008 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/Table/koncsep.htm>
14. Національної стратегії розвитку освіти України на період 2012–2021 рр. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>
15. Новиков А. М. Методология: словарь системы основных понятий / А. М. Новиков, Д. А. Новиков. – М. : Либроком, 2013. – 208 с., с. 160.
16. Педагогіка вищої школи : підручник / Чернілевський Д. В., Гамрецький І. С., Зарічанський О. А., Луцький І. М., Пшеничнюк О. В., за ред. Д. В. Чернілевського. – Вінниця : АМСКП, Глобус-Прес, 2010. – 408 с. С.229 ISBN 978-966-8300-94-3.
17. Розин В.М. Введение в культурологию. – Москва : Междунар. пед. акад., 1994. – 104 с.
18. Селевко Г. Компетентности и их классификация // Народное образование. – 2004. – № 4. – С. 138-139.
19. Системний підхід у вищій школі: підручник для студентів магістратури за спеціальністю «Педагогіка вищої школи» / Ю.А. Шабанова– Д.: Національний горний університет. – Донецьк : НГУ, 2014. – 120 с.С.8.
20. Субетто А.И. Онтология и эпистемология компетентного подхода, классификация и квалиметрия компетенций. С-Пб – Москва – Исследоват. центр проблем кач-ва под-ки спец-ов, 2006. – 72 с.
21. Татур Ю. Г. Высшее образование: методология и опыт проектирования / Ю. Г. Татур. – М. : Университетская книга; Логос. – 256 с., с. 47–48.
22. Теорія і методика професійної освіти : навч. посібник / за ред. З. Н. Курлянд. – Київ : Знання, 2012. – 390 с.
23. ТОВАЖНЯНСЬКИЙ Л. Керівник – професіонал нової формції // Вища освіта України. Теоретичний та науково-методичний часопис: Зб. наук. пр. – Київ .: Вид. "Педагогічна преса", 2002. – № 1. – С. 34-39.

References

1. Neil M.W. An operational and systems approach to research in educational technology // Aspects of educational technology, vol. 111, L, 1970.
2. Ball G.O. Osoby`stist` yak indy`vidual`ny`j modus kul`tury` i yak integraty`vna yakist` osoby` / G.O.Ball, V.O.Myedincev // Gory`zonty` osvity`. – 2011. – # 3. – S. 7–14.
3. Bex I.D. Teorety`ko-pry`kladny`j sens kompetentnogo pidxodu u pedagogici //Vy`xovannya i kul`tura. – 2009. – # 1-2 (17-18). – S. 5-7.
4. Bojchuk Yu. D. Kul`turologichny`j i aksiologichny`j pidxody` do formuvannya ekologo-valeologichnoyi kul`tury` studentiv pedagogichny`x navchal`ny`x zakladiv / Yu. D. Bojchuk // Visny`k NTUU "KPI". – 2009. – # 3. – (Seriya "Filosofiya. Psy`xologiya. Pedagogika"). – S. 121–125.
5. Verbitskiy A.A. Aktivnoe obuchenie v vyisshey shkole: kontekstnyy podhod / A.A. Verbitskiy . – Moskva : Vysshaya shkola, 1991. – 206 s., s. 48.
6. Vulfson B.L. Mirovye obrazovatelnoye prostranstvo na rubezhe vekov [Tekst] / B. L. Vulfson. – M.: Izd-vo Mosk. Psihol.-sotsial. in-ta. – 2006. – 235 s.
7. Goncharenko S. Ukrayins`ky`j pedagogichny`j slovny`k / Semen Goncharenko. – Ky`yiv : Ly`bid`, 1997. – 376 s.
8. Degtyar`ova G. Osoby`stisny`j ta diyal`nisni pidxody` u pisyady`plomnij osviti inzhenerno-pedagogichny`x pracivny`kiv / Galy`na Degtyar`ova, Tetyana Yaky`movy`ch // Visny`k L`vivs`kogo universy`tetu. – 2005. – Vy`p. 19. Ch. 1. – s. 369-377.
9. Zakon Ukrayiny` «Pro vy`shhu osvitu» / Organizaciya osvity`nogo procesu. st.47// [El. resurs.]. – Rezhym`m dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>
10. Zakon Ukrayiny` «Pro osvitu» [El. resurs.]. – Rezhym`m dostupu: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>
11. Zimnyaya I. A. Klyuchevyie kompetentnosti kak rezultativno-tselevaya osnova kompetentnogo podhoda v obrazovanii / I. A. Zimnyaya. – Moskva, 2004., 24–26.
12. Isaev I. F. Professionalno-pedagogicheskaya kultura prepodavatelya / Ucheb. posobie dlya stud. vyssh. ucheb. zavedeniy / I. F. Isaev. – Moskva : Izdatelskiy tsentr «Akademiya», 2002. – 208 s.
13. Konceptsiya gumanitarnogo rozvy`tku Ukrayiny` Proekt vid 14.03.2008 r. [Elektronny`j resurs]. – Rezhym`m dostupu: <http://old.niss.gov.ua/Table/koncsep.htm>
14. Nacional`noyi strategiyi rozvy`tku osvity` Ukrayiny` na period 2012–2021 rr. – Rezhym`m dostupu: <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>
15. Novikov A. M. Metodologiya: slovar sistemy osnovnyih ponyatiy / A. M. Novikov, D. A. Novikov. – M. : Librokom, 2013. – 208 s., s. 160.
16. Pedagogika vy`shhoyi shkoly` : pidruchny`k / Chernilevs`ky`j D. V., Gamrecz`ky`j I. S., Zarichans`ky`j O. A., Lucz`ky`j I. M., Psheny`chnyuk O. V., za red. D. V. Chernilevs`kogo. – Vinny`cya : AMSKP, Globus-Pris, 2010. – 408 s. S.229 ISBN 978-966-8300-94-3.
17. Rozin V.M. Vvedenie v kulturologiyu. – Moskva : Mezhdunar. ped. akad., 1994. – 104 s.
18. Selevko G. Kompetentnosti i ih klassifikatsiya // Narodnoye obrazovanie. – 2004. – # 4. – S. 138-139.
19. Sy`stemny`j pidxid u vy`shhy`j shkoli: pidruchny`k dlya studentiv magistratury` za special`nistyu «Pedagogika vy`shhoyi shkoly`» / Yu.A. Shabanova– D.: Nacy`onal`nj gornij uny`versy`tet. – Donecz`k : NGU, 2014. – 120 s.S.8.

20. Subetto A.I. Ontologiya i epistemologiya kompetentnostnogo podhoda, klassifikatsiya i kvalimetriya kompetentsiy. S-Pb – Moskva : Issledovat. tsentr problem kach-va pod-ki spets-ov, 2006. – 72 s.
21. Tatur Yu. G. Vyishee obrazovanie: metodologiya i opyt proektirovaniya / Yu. G. Tatur. – M. : Universitetskaya kniga; Logos. –256 s., s. 47–48.
22. Teoriya i metodika profeslynoyi osvity : navch. poslbnik / za red. Z. N. Kurlyand. – Kyiv : Znannya, 2012. – 390 s.
23. Tovazhnyanskiy L. Kerlvnik – profeslional novoYi formatsIYi // Vischa osvIta UkraYini. Teoretichnyi ta naukovometodichnyi chasopis: Zb. nauk. pr. – Kyiv .: Vid. "PedagogIchna presa",2002. – # 1. – S. 34-39.

УДК 378.147:88

DOI 10.31652/2415-7872-2019-58-81-86

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ В КРАЇНАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ

О. М. Джеджула

У статті досліджено тенденції професійної підготовки майбутніх фахівців у країнах ЄС. З'ясовано, що відмінною рисою систем професійної освіти в країнах Євросоюзу вважається різноманітність і варіативність, збереженість суверенітету своїх освітніх систем, що забезпечено сильними національними традиціями й розвиваються відповідно до місцевої та галузевої специфіки ринків праці за участю соціальних партнерів. У країнах ЄС ключовим моментом для визнання результатів професійної освіти є не тривалість курсу навчання або назва вузу, де її було отримано, а випускник, здатний працювати на конкретному робочому місці і наявність компетенцій, якими він володіє. Оскільки історично професійна освіта має витоки з ринку праці, вона вимагає доведеного механізму координації як з боку освіти, так і ринку праці за участю й посиленні ролі держави у створенні правової бази та умов для розвитку з урахуванням потреб ринку праці. Визначено, що основою співробітництва та прийняття рішень у галузі розвитку професійної освіти з урахуванням потреб ринку праці в ЄС виступають різні форми соціального партнерства між державою, бізнесом та організаціями громадянського суспільства. Головна мета соціального партнерства в сфері професійної освіти й навчання в ЄС полягає в напрямку колективних зусиль на підвищення ефективності навчання; забезпечення рівного доступу до навчання; сталий розвиток навчання з урахуванням потреби особистості, підприємств, суспільства й держави; досягнення безперервного соціально-економічного розвитку; розвиток професійної освіти в рамках концепції навчання протягом усього життя.

Ключові слова: професійна підготовка, країни ЄС, соціальне партнерство, ринок праці, ефективність навчання, інновації в освіті.

FEATURES OF PROFESSIONAL PREPARATION FOR FUTURE SPECIALISTS IN THE EUROPEAN UNION COUNTRIES

O. Dzhedzhula

The article examines the tendencies of professional training of future specialists in EU countries. It is revealed that the distinction of vocational education systems in the European Union is considered to be diversity and variability, the preservation of the sovereignty of their educational systems, which is provided with strong national traditions and developed in accordance with the local and sector specifics of labor markets with the participation of social partners. In the EU countries, the key to recognizing the results of vocational education is not the length of the course of study or the name of the university where it was received, but a graduate who is able to work at a specific workplace and have the competences that he owns. Since historically vocational education has leakages from the labor market, it requires a proven mechanism of coordination, both from education and the labor market, with participation and strengthening the role of the state in creating a legal framework and conditions for development, taking into account the needs of the labor market. Since historically vocational education has leakages from the labor market, it requires a proven mechanism of coordination, both from education and the labor market, with participation and strengthening the role of the state in creating a legal framework and conditions for development, taking into account the needs of the labor market. It is determined that the basis of cooperation and decision-making in the field of professional education development taking into account labor market needs in the EU are various forms of social partnership between the state, business and civil society organizations. The main objective of the social partnership in the area of vocational education and training in the EU lies in the direction of collective efforts to improve the efficiency of education; ensuring equal access to education; sustainable development of education taking into account the needs of the individual, enterprises, society and the state; achieving a continuous socio-economic development; the development of vocational education within the concept of lifelong learning.

Key words: vocational training, EU countries, social partnership, labor market, efficiency of training, innovations in education.